

14.2.2018

Asia: Tiivistelmä OAJ:n sähköiseen lausuntopalveluun 16.2.2018 jätetystä lausunnosta. Lausunto on hyväksytty OAJ:n hallituksen kokouksessa 14.2.2018.

OAJ:n lausunto Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuun Monikielisyys vahvuudeksi - Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:51

Lausuntopyynnön diaarinumero: OKM/10/040/2017

Opetusalan ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua ministeriön asettaman selvittäjän ehdotuksista.

Pyydettyinä lausuntona esittää Opetusalan Ammattijärjestö OAJ seuraavan:

Suomen kielivarannon tilasta ja kehityksestä sekä selvityksen toimenpide-ehdotuksista

Professori Riitta Pyykön ansiokkaassa selvityksessä Suomen kielivarannon tilasta on perustellusti nostettu esiin huoli kielenopiskelun vähenemisestä ja yksipuolistumisesta. OAJ on jo aiemmin tuonut useissa eri yhteyksissä esille huolensa kansallisen kielipääomamme köyhtymisestä ja sen taustalla olevasta kielenopiskelun vähentymisestä. Huolensa kielivarannon kehityksestä on jo aiemmin nostanut esille myös elinkeinoelämän keskusliitto EK (Kielitaito on kilpailuetu; EK:n henkilöstö- ja koulutustiedustelu 2014).

Professori Pyykkö on selvityksen pohjalta laatinut neljäkymmentäyksi toimenpide-ehdotusta. OAJ pääsääntöisesti kannattaa selvityksen toimenpide-ehdotuksia täydentävin huomioin. Yleisellä tasolla haluamme todeta, että kielenopiskelun lisäämiseksi esitetyt ja opiskeluun kannustavat sekä opetuksenjärjestäjiä velvoittavat toimenpiteet ovat edellytys kansallisen kielivarannon vahvistamiseksi ja kielenopiskelun edistämiseksi.

Varhaiskasvatuksesta ja kielenopiskeluun orientoivasta esi- ja alkuopetuksesta

OAJ:n mielestä on tärkeää, että vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon lastentarhanopettajakoulutuksessa suorittaneita opettajia saadaan nykyistä enemmän ja opettajia jokaiseen lapsiryhmään.

28.2.2018

Lastentarhanopettajan/varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimukseksi on säädettävä varhaiskasvatukseen suuntautuneen kasvatustieteen maisterin tutkintovaatimus. Tällä hetkellä kandidaatin tutkinnon laajuiseen varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen ei riittävästi pystytä sisällyttämään kielitietoisuutta edistäviä opintoja. OAJ:n kanta on, että jokaiseen lapsiryhmään tulee laissa säätää yliopistokoulutettu lastentarhanopettaja.

Jokaisen lapsen tulee saada S2/R2 opetusta riittävästi päiväkodin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, siten että koulun aloittaessaan lapsella on kielitaito, jolla osallisuus ja oppiminen perusopetuksessa toteutuu ongelmitta. Nyt S/R toisena kielenä opetusta ei ole kaikille tarjolla, eikä se toteudu riittävänä.

Hankaluutta ja eriarvoisuutta riittävän kielitaidon oppimiseen ennen perusopetusta aiheuttaa myös se, että lapsilta, joiden huoltajilla ei ole työtä tai jotka eivät opiskele, rajattiin oikeus varhaiskasvatukseen 20 tuntiin viikossa. Kielen oppimiseen tukea tarvitsevat lapset eivät välttämättä pääse varhaiskasvatukseen heidän tarpeitaan parhaiten palvelevalla tavalla ja riittävästi.

Kunnissa, joissa rajausta otettiin käyttöön, se aiheutti ryhmien lapsimäärän kasvua. Yhdessä suhdelukujen kasvattamisen kanssa, varhaiskasvatukseen kohdentuneet heikennykset ovat tuottaneet suurempia ja levottomampia lapsiryhmiä, ilman että henkilöstömäärää ja opettajien osuutta olisi lisätty. OAJ:n mielestä säädös ryhmäkoon osalta sekä henkilöstön ja lasten välinen suhdelukumitoitus tulee säätää sellaiseksi, että se tukee lapsen oppimista.

Kieltenopiskelun pedagogiikasta ja alueellisista eroista

Alku- ja perusopetuksessa pelillistäminen ja leikinomainen kielenopiskelun lähestyminen ovat käyttökelpoisia keinoja. Pedagogiikkaan ja menetelmiin katsomatta oppimäärän tavoitteiden täyttyminen on kuitenkin ensisijaisen tärkeää. Kerhotoiminnalle tulee varata riittävät resurssit, jotta kielellinen kerhotoiminta on lasten ja nuorten saavutettavissa yhdenvertaisesti pätevässä opetuksessa.

Varhaiskasvatuksessa leikki ja pelillisuus ovat jo arkea. Laajempi ja tavoitteellinen pelillistäminen ja kerhoilu edellyttää, että lapsiryhmien koko on kohtuullinen ja että lapsille on riittävästi tuen tarpeita vastaavaa tukea (mm. erityisopettajaresurssia). Digisovellusten käyttö ja sähköinen pelillistäminen ei saa aiheuttaa alueellista eriarvoistumista eikä lasten opinpolun eriytymistä jo varhaiskasvatuksen aikana. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa kirjatut laaja-alaisen osaamisen periaatteet on huomioitava tässä siltä osin, että digisovellusten käyttö on pedagogisesti perusteltua lapsiryhmän tavoitteet ja lasten yksilölliset tarpeet huomioiden.

28.2.2018

Kielikylpyopetusta ei ole nykytilassa kattavasti saatavilla koko maan alueella. Kielikylpyopetuksen koulutuspaikkojen riittävästä määrästä on siksi huolehdittava. Myös kielikylvyn jälkeistä välitöntä kieliopintojen jatkumoa on OAJ:n mielestä kehitettävä. Lapsen kielellisen kehityksen vaihtelut ja lapsen kielellinen tausta on otettava huomioon yksilöllisesti. Tärkeintä varhaiskasvatuksessa on turvata kaikkien lasten osallisuus ja yksilölliset tarpeet lapsiryhmässä ja toiminnassa.

OAJ:n laatiman digiselvityksen mukaan varsinkin päiväkotien, mutta myös koulujen langattomissa verkoissa on merkittävästi kehittämisen tarvetta. Myös käytettävissä olevien tietoteknisten laitteiden määrä ja laatu vaihtelevat merkittävästi kunnittain ja kouluittain. Riittävä taloudellinen resursointi on edellytys pedagogisesti perustellulle pelillistämiseksi ja digitaalisten sovellusten käyttämiselle opetuksessa.

Kieltenopiskelun varhentamisesta ja kielivalikoiman laajentamisesta perusopetuksessa

Selvittäjän esityksessä A1-kieli varhennetaan alkamaan jo ensimmäiseltä luokalta ja se on pääsääntöisesti jokin muu kuin englanti. Myös A2-kieli varhennetaan alkamaan kolmannelta luokalta ja se olisi pääsääntöisesti englanti. OAJ kannattaa kielenopiskelun varhentamista esitysten mukaisesti. Useat koti- ja ulkomaiset tutkimukset osoittavat lapsen kielenoppimisen kannalta tärkeän herkkyyksikauden ajoittuvan varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen alkuvuosiin.

Perusopetuksen kielenopiskelun varhentamista ei tule toteuttaa nykyistä tuntimäärää varhentaen tai levittäen. Opetuksen varhentamiseen pitää kohdentaa lisätunteja vähintään esityksen mukainen 1,5 tuntia A1-kielen ja valinnaisen A2-kielen varhentamisen osalta. Kansainvälisesti vertailtuna oppituntien määrä on alaluokilla edelleen alhainen. Tuntijakoasetusta tulee tässä yhteydessä muuttaa ja A1-kielen nykyistä monipuolisemman tarjoamisen tulee olla kuntia velvoittavaa alueellisen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Esityksen mukaisesta kielen opiskelun varhentamisesta johtuen opetusta antaa joko luokanopettaja tai kielten aineopettaja koulusta ja opetuksenjärjestäjästä riippuen. Varhennettunakin A1- ja A2-kielen opetusta antavan opettajan tulee olla kelpoisuusvaatimukset täyttävä opettaja. Kielten aineenopettajille tulee tarjota myös alkuopetuksen pedagogista täydennyskoulutusta. Vastaavasti luokanopettajien tulee saada riittävä aineenopetuksen täydennyskoulutusta.

Kielenopetusta varhennettaessa ja monipuolisuutta lisättäessä on eri kieli- ja kulttuuritaustaiset oppilaat huomioitava erityisesti. Maahanmuuttajalapsi käy ensimmäisellä luokalla oman äidinkielen opetuksessa ja S2 opetuksessa oman luokan äidinkielen opiskelun ohessa. Kun tähän lisätään esityksen mukainen 1. luokalla alkava A1-kieli, on oppilaan jaksamista ja mahdollisuuksia omaksua vaaditut tavoitteet tarkasteltava huolellisesti. OAJ:n mielestä tulevien opintojen kannalta

28.2.2018

painotuksen tulee olla omassa äidinkielessä ja suomen/ruotsin kielessä sekä näiden kieliohjeiden sisällöissä. Inklusiivisissa yleistyessä perusopetukseen tulee myös hyvin rajallisella kielitaidolla opintonsa aloittavia oppilaita. Kokonaisuutta on tarkasteltava lisäksi aikuisten perusopetuksen näkökulmasta, jossa merkittävä osa opiskelijoista on eri kieli- ja kulttuuritaustaisia.

Monipuolisen kielten tarjoamisen edellytyksenä on kuntia velvoittava asetus. Monipuolista tarjontaa on tarkasteltava alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta ja huolehdittava, että jokaisella perusopetuksen oppilaalla on riittävät mahdollisuudet eri kielten opiskeluun kelpoisuusvaatimukset täyttävän opettajan opetuksessa.

Etäopetuksesta ja alueellisesta yhteistyöstä

Alueellisten yhteistyömuotojen selvittämien ja kehittäminen on perusteltua.

Yhteistyössä on kuitenkin huomioitava oppilaan koulupäivän rakenne ja pituus sekä varmistettava oppilaan turvallinen liikkuminen esimerkiksi eri koulurakennusten välillä.

Verkko-opetuksen asemesta tulisi toimenpide-ehdotuksessa puhua etäopetuksesta. Etäopetus on yksi keino laajentaa kielivalikoiman monipuolisuutta myös pienempien opetuksenjärjestäjien osalta. A1- ja A2-kielen opiskelijat ovat kuitenkin alakouluikäisiä oppilaita. OAJ:n näkemyksen mukaan etäopetuksen järjestämistä suunniteltaessa on siksi varmistettava, että

- A) etäopetusta antaa kelpoisuusvaatimukset kielenopetukseen täyttävä opettaja ja että
- B) oppilaan työskentelyä valvoo kelpoisuusvaatimukset täyttävä opettaja, joka ohjeistaa työskentelyn aloittamisen, valvoo sen edistymistä, varmistaa oppimisympäristön työrauhan ja turvallisuuden sekä osaa auttaa oppilasta etäopetuksen teknisissä yksityiskohdissa.

Etäopetusjärjestelyihin on varattava riittävät ja toimivat tekniset valmiudet.

Opetusjärjestelyihin osallistuvien opettajien täydennyskoulutuksesta on huolehdittava ja tähän on toimenpide-ehdotuksen toteutuessa varmistettava kuntia velvoittavat riittävät resurssit. Täydennyskoulutuksen on tapahduttava työajalla ja riittävästä opettajan sijaisten järjestämisestä on huolehdittava.

Toista astetta koskevia huomioita toimenpide-ehdotusten pohjalta

Toisen asteen rahoitukseen kohdistuneet rajut taloudelliset leikkaukset vaikuttavat kieltenopiskelumahdollisuuksiin. Lukioissa kielikurssien toteutumisessa on tällä hetkellä suuria koulukohtaisia eroja ja kursseja ei usein toteuteta liian vähäisestä

28.2.2018

opiskelijamäärästä johtuen. Lukioiden kielitarjonnan lisäämiseksi valtionrahoitus on nostettava leikkauksia edeltävälle tasolle ja lisäksi opetuksenjärjestäjiä on kannustettava/velvoitettava pienempien opetusryhmien toteuttamiseen lukiossa. Alueellinen kielipolkujen jatkuminen kouluasteelta toiselle siirryttäessä on selvitettävä ja varmistettava. Tulevaisuudessa ja toimenpide-ehdotusten toteutuessa A1- ja A2-kielen opiskelun lisääntyminen luo oletettavasti kasvavaa tarvetta kurssien toteuttamiselle myös toisella asteella.

Myös perusopetuksessa alkavan B2-kielen tarjonnan tulee olla riittävän monipuolista ja sen tarjoamista tulee tarkastella alueellisen yhdenvertaisuuden sekä kielipolkujen jatkumon näkökulmasta. B2-kielen monipuolinen tarjonta on yksi edellytys toisen asteen kielivalikoiman kysynnälle ja opetusryhmien muodostumiselle. B2-kielen opiskelumahdollisuudet ovat osaltaan edellytys yliopiston tutkintoasetusta koskevan muutosehdotuksen toteuttamiselle, jossa opiskelijan on annettava näyttö kahden vieraan kielen osalta.

Alueellisen yhdenvertaisuuden ja kurssien toteutumisen näkökulmasta joustavat opetusjärjestelyt ovat perusteltuja ja niitä tulee selvittää tarkemmin. Myös perusopetuksen osalta esitetyt etäopetusratkaisut on hyvä huomioida mahdollisena osana kieliohjelmien täydentämistä toisella asteella. Pääpaino tulee kuitenkin olla opettajan kanssa tapahtuvassa kontaktiopetuksessa (lähiopetuksessa). Joustavia järjestelyjä selvitettäessä on huomioitava viimeaikaisten selvitysten mukaiset lukiolaisten kokemukset työmäärän lisääntymisestä ja opiskelun kuormittavuudesta. OKM:n toteuttaman lukioselvityksen mukaan lukiolaisten koulu-uupumus on lisääntynyt ja tytöistä noin viidennes ja pojista hieman alle 10 prosenttia kokee koulu-uupumusta. (OKM:n julkaisuja 2017:49)

Oppiainerajat ylittävää kieltenopiskelua on hyvä lisätä tuomalla kielet aktiivisesti osaksi monialaisia oppimiskokonaisuuksia kuitenkin siten, että sisällöllisistä tavoitteista ja arvioinnista vastaa pätevä kielenopettaja. Oppiainerajat ylittävä työskentely edellyttää ainerajat ylittävän toimintakulttuurin paikallista vahvistamista. Toiminnan suunnitteluun ja seuraamiseen on varattava riittävästi yhteissuunnittelu-aikaa (YS-aikaa). YS-ajan riittäminen on jo nykyisellä resurssilla haastavaa.

Kieliopintojen mahdollinen lisääminen tai kieliohjelman tarkastelu ei kuitenkaan saa vaikuttaa opiskelijan mahdollisuuksiin valita esimerkiksi taito- ja taideaineiden kursseja lukiossa. Lukion opintotarjontaa on tarkasteltava uudistamisen yhteydessä kokonaisuutena, joka mahdollistaa monipuoliset ja yhdenvertaiset opintomahdollisuudet kaikille opiskelijoille. Myös OKM:n asettaman ylioppilaskokeen kehittämishankkeen (Gaudeamus igitur) ehdotukset kielten osalta on huomioitava arvioitaessa kokonaisuutta.

28.2.2018

Suullisen kielitaidon mittaaminen on kannatettava elementti ylioppilaskoetta täydentävänä osana. Suullisen taidon arviointia kehitettäessä on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota arvioinnin yhdenvertaisuuteen ja vertailtavuuteen. Arviointimenetelmää kehitettäessä on otettava alueellisesta näkökulmasta huomioon esimerkiksi murteiden vaikutus. Suullista koetta on kehitettävä yhteistyössä ylioppilastutkintolautakannan kanssa jo tehtyä tutkimustietoa hyödyntäen (esimerkiksi Helsingin yliopiston DigiTala tutkimushanke).

Ammatillisen koulutuksen taloudelliset leikkaukset ovat nykytilanteessa vieneet suomenkielillä annettavan opetuksen tarjonnan ja mahdollisuudet minimiin. Koulutuksessa pitäisi ensisijaisesti varmistaa, että opetusta annetaan ja saadaan kotimaisilla kielillä. Kun resurssit opetukseen saadaan vastaamaan tavoitteita, ja opiskelijoiden yksilöllisyys sekä osaamisperusteisuus aidosti toteutettua, niin ehdottoman kannatettavaa on koulutuksen tarjoaminen myös eri kielillä. Kielten opetuksen vahvistaminen myös suomenkielillä annettavassa koulutuksessa on OAJ:n mielestä ehdottoman kannatettavaa.

Toisen asteen kielitarjonnan kehittämisessä tulisi selvittää myös aikuislukioiden kokemusta ja mahdollisuuksia kielikurssien tarjoajana. Aikuislukioiden aineopintojen sisällöt ja tavoitteet ovat kieltenopetuksen osalta päivälukion tarjonnan kanssa yhteneviä toisin kuin esimerkiksi vapaan sivistystyön tutkintoon johtamaton kielitarjonta.

Osaamisen tunnistaminen toisella astella

Osaamisen tunnistamista on tehty jo pitkään ammatillisissa oppilaitoksissa ja se on tulossa myös lukioihin lukiolain uudistamisen myötä. Kehitystyötä asiassa kannattaa jatkaa. Luotettavien menetelmien ja osaavien opettajien avulla osaamisen tunnistaminen voidaan tehdä luotettavasti ja läpinäkyvästi. Osaamisen tunnistaminen ei kuitenkaan voi olla peruste vajaille taidoilla hyväksi luetuille opinnoille. OAJ:n mielestä tärkeintä on, että opiskelijalla on opetussuunnitelmassa vaadittu osaaminen, ja että osaamisen tunnistamisen tekee kelpoisuusvaatimukset täyttävä opettaja.

Korkeakouluja koskevat toimenpide-ehdotukset

OAJ:n mielestä esitys yliopistojen tutkintoasetuksen muuttamisesta siten, että opiskelijalta edellytetään kahden vieraan kielen taidon osoittamista, on lähtökohtaisesti kannatettava. Toteutuakseen se edellyttää kuitenkin aikaisemmillä kouluasteilla yhtenäistä kielipolkua ja riittävää kielitarjontaa sekä perus- että toisella asteella. Yliopisto ja ammattikorkeakoulujen koulutusaloilla on myös erilaisia tarpeita ja nämä on otettava huomioon, kun asiaa tarkastellaan kokonaisuutena. Yliopistojen osalta tutkinto-ohjelmien sisältä on löydyttävä tilaa toisen vieraan kielen opinnoille ja tämän

28.2.2018

ratkaiseminen kuuluu yliopistojen autonomian piiriin. Lähtökohtaisesti laaja-alaisempi syventävien kieliopintojen tarjoaminen yliopisto- ja ammattikorkeakoulutuksessa on OAJ:n mielestä kannatettavaa.

OAJ:n kanta on, että toisen asteen tulee antaa vahva pohja korkeakouluopintoihin myös kielten osalta. Mahdollisuuksia kieliopintojen laajentamiseen on tuettava. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevalla on kuitenkin oltava mahdollisuus opiskeluun ja tutkinnon suorittamiseen myös ilman toisen vieraan kielen vaatimusta. Toisen vieraan kielen puuttuminen ammatillisesta tutkinnosta ei saa OAJ:n mielestä olla este jatko-opinnoille korkea-asteella.

Yhteistyömahdollisuuksia on korkeakoulujen, lukioiden ja vapaan sivistystyön välillä hyvä selvittää. Kokonaisuudessa on kuitenkin otettava huomioon, että korkeakoulujen, vapaan sivistystyön ja toisen asteen opetuksen sisällöt ja tavoitteet ovat lähtökohtaisesti erilaisia.

OAJ kannattaa korkeakoulujen välistä yhteistyötä tutkinto-opiskelun ja tutkimuksen kehittämiseksi kansallisen kielivarannon näkökulmasta. OAJ:n näkemys on, että kielten aineenopettajakoulutusta tarjoavissa yliopistoissa on oltava tarjolla riittävän laaja kieliaineiden kirjo ja mahdollisuus opetusharjoitteluun opiskeltavalla kielellä. Toisen asteen ja perusasteen opiskeltavien kieliaineiden tarjonta on oltava tällöin riittävän laajaa.

Lisäksi OAJ haluaa kiinnittää huomiota siihen, että ammattikorkeakoulu on osa korkeakoulujärjestelmää. Ammattikorkeakouluissa tehdään kansainvälisessä yhteistyössä tutkimusta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ja niillä on rooli myös maahanmuuttajien kouluttamisessa. Tämän takia on merkityksellistä, että myös ammattikorkeakoulut arvioivat toimintaansa kansallisen kielivarannon näkökulmasta. Tieto on tärkeä myös koulutusohjelmien kehittämiseksi; kuten prof. Pyykön selvityksessä todetaan, ammattikorkeakoulujen kielten opetus on supistunut rahoituksen leikkausten takia.

OAJ kannattaa ehdotuksen mukaista aineenopettajakoulutukseen ja opettajankoulutukseen kohdistuvaa uudistustyötä, jossa vahvistetaan oppijälähtöisyyteen, monikulttuurisuuteen ja joustaviin suoritustapoihin sekä digitaalisissa ympäristöissä toimimiseen kohdistuvaa tutkimusta ja osaamista. OAJ:n kanta on, että uudistustyöhön on otettava mukaan myös opetusalan ammattijärjestön OAJ:n edustaja sekä alan tutkijoiden edustus.

OAJ kannattaa yliopistojen ja työelämän toimijoiden kanssa tehtävää erikoistumiskoulutuksen kehittämistä. Koulutusten rahoitus on kuitenkin turvattava pysyvin rahoitusmekanismein ennakoimattoman ja sirpaleisen hankerahoituksen sijaan.

28.2.2018

Opettajankoulutuksesta ja osaamisen kehittämisestä

OAJ:n näkemyksen mukaan toimenpide-ehdotuksessa ei ole riittävästi otettu kantaa henkilöstön osaamisen kehittämiseen kaikilla koulutusasteilla, vaikka tekstissä kehittämistarpeet on tunnustettu. Selvitys lähtee siitä, että asennetasolla jokainen opettaja on kieltenopettaja. Kieli- ja viestintäkoulutukseen pitää kuitenkin tarttua konkreettisoin keinoin. Kaikkien opettajien osaamisen kehittämiseen on ryhdyttävä välittömästi ja riittävin resurssein. Korkeakoulujen osalta opettajien työsuunnitelmaan tulee sisällyttää kielten opiskelu osana työaika. Näemme, että henkilöstön koulutusta olisi ennemmin ajateltava isompana kokonaisuutena, jossa yhdistyvät kielet, monikulttuurisuustaidot ja pedagogiikka, korkeakouluissa korkeakoulupedagogiikka.

OAJ:n mielestä alkuopetuksen pedagogiikkaan on kielten osalta kiinnitettävä erityisesti huomiota. Opettajien pedagoginen ja aineenhallinnan kannalta sisällöllinen täydennyskoulutus on välttämätöntä ja koulutuksen resursoinnista on toimenpide-ehdotuksen toteutuessa huolehdittava. Kieltenopetuksen varhentaminen ja opetuksen sisällöt on huomioitava opettajan- ja erityisopettajankoulutuksen sisällöissä sekä lastentarhanopettaja- erityislastentarhanopettajakoulutuksen kieltenopiskeluun orientoivassa sisällössä. Myös ammatillisessa koulutuksessa on erilaisia kielellisen hallinnan osalta alakohdaisia tarpeita eri ammattialojen koulutuksessa. Sanaston ja kielen opetusta tulee kehittää erilaisia alaan sovitettuja menetelmiä käyttäen.

Toimenpiteet kunta-, opetuksenjärjestäjä- ja koulutasolla

Kielitietoisuuden osaamisen varmistaminen opetuksenjärjestäjätasolla on perusteltua ja toimenpide-ehdotus on tältä osin kannatettava. Kielitietoista osaamista on kuitenkin vahvistettava myös koulutasolla, kaikilla kouluasteilla.

Vuonna 2017 perusopetuksessa aloitti valtion erillisrahoituksella koulutettuja ja toimivia tutoropettajia. Näiden tehtävä on kehittää koulutasolla työyhteisön pedagogista osaamista ja edistää monipuolisten opetusmenetelmien tuntemusta ja käyttöönottoa. Saman kaltainen hankeraha kielitietoisuuden osaamisen ja pedagogiikan edistämiseen ulottaisi toiminnan vahvasti koulutasolle. Kielitietoisuuden osaamisen vahvistamiseksi koulutasolla olisi perusteltua varata riittävä resurssi kieliosaamiseen perehtyneen pedagogisen vastuupettajan työhön.

OAJ:n näkemyksen mukaan kuntien tulisi laatia kokonaisvaltainen sivistyspoliittinen ohjelma, jossa koulutuksen laatukriteereistä sovitaan yhdessä. Osana ohjelmaa laaditaan myös kieli- ja kansainvälisyysuunnitelma, jossa selvitetään kielipolkujen

28.2.2018

jatkumo sekä tarjonta ja jakauma. Suunnitelma on erityisen tärkeä, kun sote-uudistus muuttaa kuntien tehtäväkokonaisuutta. Sivistyspoliittiseen ohjelmaan pitää sisällyttää myös ohjelman arviointi.

Muita huomioita kielivarantoeselvitykseen liittyen

Opetuksen rahoitusta on viime vuosina merkittävästi leikattu. Selvittäjän esittämien toimenpide-ehdotusten toteuttaminen edellyttää opetuksen riittävien resurssien turvaamista. Toimenpide-ehdotuksia ei tule toteuttaa nykyisellä opetuksen perusrahoituksella, vaan ehdotusten toteuttamiseen on osoitettava riittävästi lisäresursseja.

OAJ kannattaa selvittäjän ehdotusta oman äidinkielen lisäämistä perusopetuksen säädöspohjaan erillisenä oppimääränä ja oman äidinkielen opettajan kelpoisuuden määrittelemistä. OAJ:n on jo aiemmin esittänyt, muun muassa OAJ:n kotoutumiskompassissa, oman äidinkielen oppimäärän aseman vahvistamista. Jotta oman äidinkielen opetusta tarjotaan alueellisesti yhdenvertaisesti, on sen tarjoamisen oltava kuntia velvoittavaa. Oman äidinkielen ja kotimaisten kielten osaaminen ovat hyvien opiskelutaitojen perusedellytyksiä. Oman äidinkielen opettajan kelpoisuuden määrittelemisen on välttämätöntä opetushenkilöstön pätevyyksien määrittelemisen ja opettajankoulutuksen ja opettajien täydennyskoulutuksen kehittämisen kannalta.

Koko koulutusjärjestelmän tulisi rakenteellisesti kannustaa kielten opiskeluun. Nyt perusasteelta lukioon siirryttäessä valinnaisten kielten arvosana on mahdollista muuttaa suoritusmerkinnäksi arvosanan sijaan. Näin myös usein tehdään, koska lukio-opintoihin haetaan keskiarvolla. OAJ:n mielestä kielten opiskeluun pitäisi kannustaa huomioimalla opintosuorituksia tarkasteltaessa lyhytkin kielten opiskelu positiivisena tekijänä. Myös ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun siirryttäessä kielten opiskelua ei huomioida riittävästi, mikä ohjaa osaltaan kurssivalintoja.

OAJ esittää, että S2/R2 kielen valtionavustusta laajennetaan kestävästi kahdeksan vuotta ja että rahoitusta voi jatkaa toiselle astelle. Jokaisella oppilaalla hyvän oppimisen edellytys on vahva äidinkielen taito. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohdalla on kiinnitettävä erityisesti huomiota S2/R2 opetuksen määrään ja laatuun. Riittävät kotimaisen kielen taidot ovat edellytys toisen asteen koulutukseen siirtymiselle ja koulutuksessa menestymiselle.

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ

28.2.2018

OAJ:n lausunnon keskeinen sisältö

- OAJ yhtyy esitettyyn huoleen kielenopiskelun vähentymisestä ja kielenopetuksen kielitarjonnan kaventumisesta.
- OAJ:n mielestä opetusalan riittävät resurssit on turvattava ja toimenpideehdotukset toteutettava resursseja lisäämällä, ei nykyistä perusrahoitusta käyttäen
- OAJ kannattaa kielenopetuksen varhentamista A1 ja A2 kielten osalta. Monipuolisen kielivalikoiman tarjoaminen tulee olla opetuksenjärjestäjiä velvoittavaa. Varhentaminen on tehtävä tuntikehystä lisäten. Myös B2-kielen riittävän laajasta tarjonnasta on huolehdittava
- OAJ:n mielestä kielipolkujen yhtenäistä jatkumoa on tarkasteltava ja kehitettävä, jotta kielenopiskelu ei katkea kouluasteelta toiselle siirryttäessä. Koko koulutusjärjestelmän tulee kannustaa kielenopiskeluun.
- OAJ:n mielestä varhaiskasvatuksen osalta
 - jokaiseen lapsiryhmään pitää saada vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon lastentarhanopettajakoulutuksessa suorittanut opettaja
 - Lastentarhanopettajan/varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimukseksi on säädettävä varhaiskasvatukseen suuntautuneen kasvatustieteen maisterin tutkintovaatimus.
 - jokaiseen lapsiryhmään tulee laissa säätää yliopistokoulutettu lastentarhanopettaja ja säädös ryhmäkoon osalta
 - henkilöstön ja lasten välinen suhdelukumitoitus tulee säätää sellaiseksi, että se tukee lapsen oppimista
- OAJ:n mielestä jokaisen lapsen tulee saada S2/R2 opetusta riittävästi päiväkodin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. OAJ esittää, että S2/R2 opetuksen valtionvaltionavustusta laajennetaan kestävästi kahdeksan vuotta ja että se on käytettävissä myös toisella asteella
- OAJ:n kannattaa pelillistämistä ja leikinomaista kielenopiskelun lähestymistä. Pedagogiikkaan ja menetelmiin katsomatta oppimäärän tavoitteiden täytyminen on ensisijaisen tärkeää. Digitaalisten sovellusten käyttö esi- ja alkuopetuksessa on oltava pedagogisesti perusteltua ja se ei saa olla alueellisesti eriarvoistavaa
- OAJ:n kannattaa oppiainerajat ylittävän kielenopiskelun kehittämistä lukio-opetuksessa. Kieliohjelmojen sisällöistä ja arvioinnista vastuun tulee olla kelpoisella kielenopettajalla.
- Osaamisen tunnistaminen on tehtävä kelpoisen opettajan toimesta.
- OAJ:n kanta on, että toisen- ja korkea asteen rahoitusta pitää vahvistaa, jotta kielitarjonta voidaan varmistaa ja sitä voidaan laajentaa.

28.2.2018

- OAJ:n mielestä selvityksessä ei riittävästi huomioida opettajien täydennyskoulutuksen tarvetta. Osaamisen kehittämiseen, opettajan- ja lastentarhanopettajankoulutukseen on varattava merkittävästi resursseja kieltenopetuksen tehostamiseksi.
- OAJ on otettava opetusalan edustajana mukaan kaikkiin toimenpide-ehdotuksessa mainittuihin kehittämistyöryhmiin
- OAJ haluaa huomauttaa, että ammatillisen toisen asteen tuottama osaaminen kielissä on otettava huomioon korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. OAJ kannattaa ammatillisessa koulutuksessa eri kielillä annetun opetuksen lisäämistä ja vahvistamista, mutta kotimaisten kielen opetusta on ensisijaisesti vahvistettava
- OAJ lähtökohtaisesti kannattaa yliopiston tutkintoasetuksen muutosta siten, että opiskelijalta edellytetään vähintään kahden vieraan kielen taidon osoittamista. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevalla on oltava mahdollisuus tutkinnon suorittamiseen ilman toisen vieraan kielen vaatimusta. Tämä ei saa olla este jatko-opinnoille korkea-asteella
- Kielten aineenopettajakoulutusta tarjoavissa yliopistoissa on oltava tarjolla riittävän laaja kieliaineiden kirjo ja mahdollisuus opetusharjoitteluun opiskeltavalla kielellä.
- OAJ kannattaa opettajankoulutukseen kohdistuvaa kielitietoisuutta vahvistavaa uudistustyötä
- Ammattikorkeakoulujen rooli kielivarannon vahvistamisessa on huomioitava selvityksessä esitettyä laajemmin
- OAJ:n mielestä korkeakoulujen rahoitusta tulee vahvistaa pysyvin mekanismein, ei sirpaleisella hankerahoituksella